

КИРИЛО ФІЛОСОФ

Хвилина слави № 2

Поки що знехтуємо Кириловими дитинством, юністю, учнівством і ранніми етапами кар'єри. Усе в нього було доволі стандартно, за взірцем «звичайного хлопчика з поважної родини»: безбідне дитинство, ґрунтовна освіта, кумівство й такі інші корупційні зв'язки, гарно оплачувана посада, дипломатичні відрядження тощо. Цікавинки починаються з 860 року, з так званої Хозарської Місії.

Хтозна, навіщо хозарському кагану знадобився публічний диспут «Яка віра правдивіша». Воно загалом-то мандрівний сюжет, стандартний хід у тогочасній літературі, тож серйозно роздумувати про мотивацію кагана навряд чи варто. За найпоширенішою серед дослідників думкою, хозарська

верхівка на той час уже чи не століття сповідувала юдаїзм, а загалом у каганаті була така свобода совісті, що сучасним ревнителю рівності ще вивчати й вивчати цей передовий досвід понад тисячолітньої давнини. Одним словом, логіка в цьому соціальному запиті була відсутня (але логіка формальна, а не житійна, читай — літературна, сюжет же мав «грати»). Таке враження, що кагану в держбюджет на 861 рік вписали рядок «На проведення міжнародного симпозіуму», і він побоювався, аби не покарали за нецільове використання бюджетних коштів. Тож і накатав колезі, імператору римлян, у Константинополь: «Чуеш, Феофіличу, мені тут треба науку просунути, то ти відряди когось зі своїх яйцеголових, хай подискутує за істинну віру. Тільки нормального присилай, щоб дискусія, полеміка, всі діла! А, не доведи Господь мій Яхве, заб'є твій боець усіх інших аргументацією, то я своїх бусурманів і охрестити можу. Чо людині задарма на край світу пхатися?! Ти не думай, Міха, все по-серйозному».

Михайлу [Феофіловичу] III навіть думати не треба було, кого до двору кагана відрядити. Кирило (який на той час був поки Костянтином, але вже Філософом) мав не тільки належну теоретичну підготовку, але й практичний досвід такої роботи. Їздив за державний кошт у відрядження до агарян (себто арабів) роз'яснювати, чому Свята Трійця — то

насправді Єдиний Бог (такий самий, як їхній мусульманський Аллах, тільки кращій). Тож одного з двох потенційних супротивників на інтелектуальному ринзі, який планував хозарський каган, а саме магометанина, Кирило (будемо й надалі величати його найбільш звичним ім'ям) мав ніби побити легко. Бо вже з такими стикався і нібито переміг.

Щоправда, навіть найкомпліментарніший для Кирила звіт про «агарянське відрядження» (з канонічного житія, звісно ж, а звідки ж іще?!) дуже своєрідно оповідає про перемогу Кирила над ісламськими мудрецами в диспуті. Там спочатку про те, що на всі каверзні питання Кирило технічно відбрехався, себто вів за очками. Однак у наступному раунді Філософ не надто спортивно «перейшов на особистості», вказавши магометанам на вторинність їхнього вчення, порівняно з вірою Христовою (от ніби ті агаряни хоч колись те намагалися спростувати, їй-бо). Ті, своєю чергою, теж повелися неспортивно й «у безсильній злобі» (як про те написала б газета «Правда» десь у 1937-му) насильно напоїли Кирила отрутою. Однак Кирило вижив (не без божественного втручання, зрозуміло) і повернувся додому. Дома розповів, як усе було, і з його слів зарахували йому перемогу технічним нокаутом.

Формально це «агарянське відрядження» можна вважати Кириловою хвилиною слави № 1. Вижи-

ти після порції отрути — то ж неабияке підтвердження тому, що Господь не просто милостивий, а адресно благоволить цьому конкретному хлопцю. Втім отруєння не минулося Кирилові геть безболісно: здоровля чудесно врятований, схоже, того вже не мав. Бо практично відразу по поверненню до столиці попросивсь на реабілітацію, на лоно природи, до старшого брата Мефодія.

Мефодій давно покинув кар'єру держслужбовця й перейшов «по церковному відомству», долав потихеньку шаблі чернечої «табелі про ранги» і на момент описуваних подій здолав їх уже чимало, аж до посади ігумена монастиря на Олімпі. Ні, не тому Олімпі, де Зевс з компанією кружляв нектар та амброзією закусював, не Фессалійський. То інший, так званий Малий Олімп, у Віфінії (північно-західному «кутку» Малої Азії). Утім місце теж цілком намолене й престижне. Ну, а ще ж гірське повітря, чиста вода, здорова їжа, всі умови для поправки здоровля, словом.

Деякі дослідники висловлювали припущення, що Солунські Брати™ ще під час «олімпійського періоду» розпочали роботи з розробки слов'янської грамоти, однак навряд. Держзамовлення на розробку цієї теми ще не було, ніщо не віщувало, що слов'янська абетка знадобиться найближчим часом. А немає держзамовлення і рядком-ладком оформленої госпдоговорної теми чи бодай гранту

від Державного фонду фундаментальних досліджень, то хто ж буде на шару до роботи братися?! Та то таке, побічний сюжет. Головне, що в Кириловому «листку обліку кадрів» у константинопольській канцелярії було позначено: напрямок освіти — «філософія», спеціальність — «богослов'я», кваліфікація — «релігійний полеміст-практик». А в особливих відмітках зазначалося: має досвід практичної роботи, під час останнього відрядження постраждав, має інвалідність, натепер перебуває в активному резерві. То кого ж Михайло Феоділович мав до хозарського кагана відряджати, питається?!

Отже, магометанина Кирило під час Хозарської Полеміки™ мав урекати суто на досвіді. Принаймні василевс у цьому плані в нього вірив. З ребе було гірше. Як Кирило примудрився дожити до віку Христа й навіть зганяти в агарянське відрядження й не зустріти на життєвому шляху жодного юдея — науці невідомо. Тому наука щиро сумнівається, що з юдеями Філософ не стикався. Інша річ, що полемізувати з ними йому до цього не доводилося. Діло це було для Кирила нове, невідоме, але оскільки йому одразу прямо сказали «справа державної ваги», то він не став зізнаватися в недостатній кваліфікації. А бігцем, у буквальному розумінні дорогою до місця призначення, заходився опановувати проблематику.

До двору хозарського кагана Кирило сунув, як усі нормальні тогочасні люди, — транзитом через Корсунь (він же Херсон, у дівочтві — Херсонес; до сучасних українських міст Корсунь [від 1944 року — Шевченківський] і Херсон не має жодного стосунку). І в тому Корсуні зробив Кирило тривалу зупинку саме для опанування єврейської мови. Нащо, вивчивши цю мову й навіть переклавши восьмитомник її граматики, Кирило найняв собі ще й репетитора-самаритянина — чергова загадка тонкої творчої натури цього «вчителя словесності». Штука в тому, що наукова вага єврейсько-самаритянського словника приблизно дорівнює науковій вазі словника румуно-молдовського (радянського періоду): слова всі однакові, а от літери різні. Бо що єврейська, що самаритянська — то іврит, тільки алфавіти й різняться, причому набагато менше, аніж латиниця румунської та кирилиця «радянської» молдовської.

Тож диво, що явив Господь у якомусь-то корсунському храмі, скидається на абсолютний анекдот: згаданий самаритянин притягнув Кирилові книги своєю мовою; Кирило помолився палко та — о диво! — почав читати самаритянською й розуміти написане! Людина по молитві своїй почала читати вже так-сяк відомим їй івритом! Щось з репертуару «телепроповідників», хіба ні?!